

האקדמיה ללשון העברית

אוסף ציפורה ואהרן בר־אדון

לתולדות תחיית הלשון העברית בדיבור־פה

ריאיון עם גברת אסתר ראב
מראיין: פרופ' אהרן בר־אדון

סימול: 400-1-1 / 400-1-2 / 400-2-1

למדתי אל"ף־בי"ת אצל מלמד בפתח תקווה. ופתח תקווה הייתה קטנה מאוד,	א' ראב:	1
ודלה ועצובה. והסוף היה שאמרתי בבית אני לא רוצה, אני לא רוצה ללכת שם,		2
לא רוצה ללמוד שם. אז לקח אחי הבכור וקנה לי קרטון גדול, שם היה אלפא־		3
בי"ת וגם תפילות אחדות של בוקר ושל ערב והראה לי את האותיות. לא היה גן		4
ילדים, לא היו גננות. דיברו יידיש. בכל המושבה דיברו יידיש, ולהפך, הייתה		5
שנאה לעברית, אפילו מן האיכרים ומבני האיכרים, והייתה השפעה ערבית		6
גדולה. הם היו אנשי תרבות יותר מאיתנו. אומנם הבאנו, היו גימנזיסטים והיו		7
סטודנטים והיו בני ישיבות, אנשי תורה, אבל זה, זה לא היה באוויר, באוויר		8
לא היה שום דבר. רק מנהגי היהודים באופן אדוק כמו בעיירה הקטנה. ופה		9
היה עם פיטורסקי, ציורי מאוד מלא יופי, לבוש, זמרה, לעבור מהסולם		10
המזוירי, האירוֹפִי, לעבור למינורי הזה והסלסול הזה, ואני שרתי שירים עֶרְבִים.		11
ובכן זו הייתה האטמוספירה ושנאו את העברית, אמרו עברית כְּפִרִית, אתה יודע		12
מה זה כְּפִרִית בערבית?		13
לא יודע [לא נשמע].	א' בר־אדון:	14
גופרית. עברית כברית, ככה קראו, גם בני האיכרים, ואפילו העולים החדשים,	א' ראב:	15
חלק מהם. והם באו וגם דיברו בניב האשכנזי. דיברו קצת עברית, עברית של		16
מאפו. של "אהבת ציון". במליצות. עברית כְּפִרִית, ואחר כך הייתה פשוט		17
מלחמה גדולה, והיא יצאה מירושלים, שם היה סמינר למורים שניהל אותו		18
רייס <ראיס?> אחד, כהן.		19
אפרים כהן.	א' בר־אדון:	20
אפרים כהן, כן.	א' ראב:	21
אפרים כהן.	א' בר־אדון:	22
כן, כן. והוא השליט את השפה הגרמנית ואנחנו, שהתחלנו כבר קצת לדבר	א' ראב:	23
בְּלִשׁוֹן מֵאֵפוֹ, ראינו סכנה גדולה בגרמנית. וגם ביידיש, היו פה פועלי ציון		24
והשפה שלהם הייתה יידיש. אז באופן ספונטני, התאחד איזה גרעין גם		25
מהגימנסיה הרצֵלִייה וגם מן המושבות, ונוסד הגדוד מְגִינֵי השפה, גדוד מְגִינֵי		26
העברית. ואנחנו פשוט לחמנו, אני הייתי זורקת אבנים בשמשות, שוברת		27
שמשות, כן, אז זה הלך עד כדי כך. שהיו אספות ביידיש, אז היינו עושים		28
מחאות, הנוער. המחזורים הראשונים של הגימנסיה, בייחוד, של הגימנסיה		29

העברית הרצלייה.	30
העברית באה מירושלים, וְאני אספר לך, על עצמי, איך הסתננה אליי ואיך אני	31
התחלתי לגמגם אותה. רייש כול, התחלתי לקרוא ספרים, לפני שדיברתי עוד,	32
קראתי ספרי ילדים. ספרים באו מוורשה, הייתה הוצאה בשביל ילדים. ואחר	33
כך היה עיתון "עולם קטן" ש... לחובר ופיקמן. ושם הייתה לשון יפה, עודנה לא	34
מדוברת, אבל יפה, מושכת, צלצל לי נפלא. וכל מילה, זה היה כמו פעמון שאני	35
שומעת בפעם הראשונה. אני מדברת על גיל של 6, 7 התחלתי לקרוא. היו באות	36
גננות שהכין ילין, היה שם סמינר בשביל גננות, היו שלושי, ארבע גננות בכל	37
הארץ. והגננת שלי כביכול גננת אמרה לי, "את משירה כל כך יפה".	38
א' בר־אדון : [צוחק]	39
במקום "את שרה כל כך יפה". וְאני, לא ידעתי שזו שגיאה אפילו, אבל זה צרם	א' ראב : 40
לי כבר את האוזן. אחר כך היה עוד זמן קצר, עוד הברון שלח מורה שלו,	41
צורפתייה. לפני הגן עוד. והיא פטטה צורפתית איתנו, מהר, מהר, מהר,	42
והייתה לבושה בהרבה הרבה תחתוניות מרשרשות בעמילן אתה יודע ופרפה	43
[parfum, בצרפתית: בושם] הרבה פרפה שאני לא אהבתי, היה נודף ממנה.	44
ובסוף השבוע היא נתנה לכל אחד אן בון פואה [point, בצרפתית: נקודה], a	45
good point אתה יודע,	46
א' בר־אדון : כן.	47
איזה קרטון קטן, והייתה אחת שהייתה באה וכותבת על הלוח אל"ף-בי"ת, וגם	א' ראב : 48
מילים אחדות. והצורפתית הייתה זרה, והיא הייתה זרה! זה היה משהו כמו	49
כתם אתה יודע באמצע, כמו איזה מן חתך כזה. אבל זה היה זמן קצר, היא	50
נעלמה. וְבאה, בְּסערה, אישה אחת, אוקראינית. ידעה עברית להפליא, ואז כבר	51
גם בא וילקומיץ', לראש פינה, מורה מפורסם של אז. והיא באה לְמטולה,	52
הגברת בסביץ'. סיפרו שהיא התגרשה מבעלה ולקחה את הילדים שלה וְבאה	53
לפתח תְּקווה והיא מורה. והיא מורה שמנה, צרה קצת, עם מָאה כוחות סוס,	54
איזה מין דינמיקה, איזה מין מרץ כזה. והיא כבר אז מלמדת אותנו וְל"ג, יו"ד	55
לייב גורדון, לדקלם "שלוש לך מרתה תמתי עד נצח, הנני שב לקרב, כי נרפא	56
הפצע", אתה יודע בפאתוס גדול, ואנחנו מדקלמות כמו תופים אבל גם אוהבים	57
את זה. אני אוהבת את זה נורא. והיא מכוונת לְזה, גם מנגינות אוקראיניות,	58
יפות להפליא, יש לה שמיעה מצוינת וקול אדיר, איזה אֶלט כזה, אנחנו שרות,	59
שרות עברית, בפעם הראשונה. "שמש, אֶלב נְטָה ימה", "דְּלִייה, דְּלִייה, נְתָלִייה,	60
אנא תיסעני", זה של מאנה נדמה לי, "דְּלִייה דְּלִייה, נְתָלִייה". "ביס סוער, פרוע,	61
אונייה נודדת, נודדת, נודדת עלה נְרדתי". אינני זוכרת של מי זה, הכל של הימים	62
ההם, של ה' של המשוררים של הימים ההם. [שרה] "בלב ים סוער פרוע" היא	63
הייתה שרה את זה באיזה מן מרץ כזה. [שרה] "בלב ים סוער פרוע, אוניה	64
נודדת, עלה נְרדתי, מטה, מעלה". "יהודי קטן אני אך מלא עוז ואייל". אייל. לא	65
כוח כן אייל. לדוגמה אני יודעת איזה... שירים כאלה.	66

בפתח תקווה הייתה גברת בסביץ'. והיא התחילה לחנך למורות מסביב, בחורות	67
צעירות אחדות. ביניהן הייתה נועמי גולדשטיין, אחת נחמדה נמורה טובה. בת	68
שבע גיסין, הייתה הגננת הראשונה בפתח תקווה. וגם מרחוק, ירושלים רחוקה	69
מאוד, נבאים משם הדים, הדים של עברית. עוד סיפור אחד, עוד אדם שמדבר	70
עברית, עוד משורר אחד.	71
אחר כך מתחילה תקופה של סער נפרץ, מצב העברית, אתה יודע, סער נפרץ	72
<<שטום ודרנג>>. אנחנו לומדים עוד כל המקצועות בצורפתית, כי יש הפיקה	73
שלחה מורה ספרדי, אדון חיון, היה מורה טוב, אבל לא ידע עברית, לא ידע	74
עברית, מילה לא ידע. ולימד הכול בצורפתית. חשבון ו' ו' והיסטוריה, הכול	75
בצורפתית. אבל, זה נרד. פתאום העברית התגברה, העיתונים ובאה העלייה	76
השנייה, זה מאור גדול. זה היה זרם חזק מאוד. ואני נמשכתי אליהם. בעודי	77
ילדה, כי היו, היו גם בני גילי, מעטים שהיו באים לגימנסיה בתור תלמידים,	78
אבל הרוב היו אנשים בני 30 ו... ו', ואני קיבלתי את הסוציאליזם באופן שאני	79
יוס'יום רציתי להגשים אותו והגשמת, התחלתי להגשים אותו בבית, בבית של	80
אבא, זה היה מאוד זר. גם במושבה זה היה זר, לא היו בנות רבות שהלכו עם	81
הרוסים. זה נקרא רוסים, קראו להם הרוסים. היחפים, <<דה פונקסה>>. נבא	82
מורה אחד, ששמו היה אפרים הראובני. הגן התנכ"י בירושלים שייסד. זו	83
הייתה אישיות פדגוגית ממדרגה ראשונה. הוא גם לימד אותנו את רבי יהודה	84
הלוי, וגם לימד אותנו בוטניקה, וטבע, וכל המקצועות בעברית, בעברית יפה,	85
כבר מעשית יותר ויוס'יומית יותר מאשר מאפו, כבר לא מאפו, זו כבר לא גברת	86
בסביץ', בלי פאתוס, אין פאתוס. יש מעשיות ויש חן רב ואהבה לטבע. לקשר	87
את הילדים על ידי הצמחים, על ידי הןאולוגיה, על ידי החיות, הולך איתנו	88
טיולים. זה היה מורה נפלא. עליי הוא השפיע הרבה מאוד.	89
את הזכרת את וילקומיץ'. בוודאי ידוע לך שווילקומיץ' המשיך מפעל מסוים	90 א' בראדון :
שהתחיל בו אפשטיין בגליל. הם טיפחו את מה שאני קורא הניב הגלילי או הניב	91
הגלילי.	92
הזבובים מסתובבים סביב השולחן.	93 א' ראב :
סביב... בחלב הלבן.	94 א' בראדון :
בחלב הלבן.	95 א' ראב :
בחלב הלבן. כן. האם את זוכרת את הדבר הזה?	96 א' בראדון :
כן, ודאי, אנחנו היינו לועגים להם באופן נורא. זה ממש היה שני דיסקריפט	97 א' ראב :
שונים כמו בחוץ לארץ, אחד מדבר בניב זה ואחד לועג לשני. התחילו כל מיני	98
ניבים, זה, היו גם, בירושלים דיברו, מי דיבר ראשון עברית בארץ אתה יודע	99
מי? הספרדים. ונמבטא יפה, וחי' רע', ו' ויה', הכול, הספרדים הייתה אליטה	100
פעם פה, ילין ומיח'ס, ביניהם היה גם פינס.	101
	102
=אחר כך יש לי קוריוז.	103 א' ראב :

	א' בראדון :	104
	א' ראב :	105
שאיננו נוגע לארץ ישראל, נוגע לשפה.	א' בראדון :	106
	א' ראב :	107
יש לי בן דוד.	א' בראדון :	108
	א' ראב :	109
והוא גם כן נקרא ראב.	א' בראדון :	110
	א' ראב :	111
כל המשפחה נספתה.	א' בראדון :	112
	א' ראב :	113
אנחנו מהונגריה. באחת האוניות הוא עשה רבות שם במקנות, היה ילד במקנות.	א' בראדון :	114
ואצלם בבית בשבת דיברו עברית. בכל שבת, בימי החול הונגריה. בשבת עברית	א' בראדון :	115
במבטא ספרדי. זו הייתה משפחה פטריארכלית מאוד, עם מסורת יפה, והם	א' בראדון :	116
דיברו עברית בשבת. בשבת לשון הקודש, זה לא הייתה עברית, זה הייתה לשון	א' בראדון :	117
הקודש. אני לא חושבת שזו הייתה עברית עשירה. זו הייתה עברית מאוד מאוד	א' בראדון :	118
בסיסית כזאת, בלי כל ספק. אבל העובדה לא לדבר בשפה אחרת ביום הקדוש,	א' בראדון :	119
בשפה הקדושה לדבר.	א' בראב :	120
	א' בראב :	121
הגשמיות זמנית, רוח היא נצחית. זה אני מרגישה, ואני חושבת שמן המקורות	א' בראב :	122
האלה בא בן יהודה. זה לא מיתוס, אני אומרת את זה באופן פשוט, סָפְרִי	א' בראב :	123
[=צברי] אפילו. אני רואה את זה באופן פשוט שזה בא ממקור עליון. הרי זה	א' בראב :	124
פלא, כל הביוגרפיה שלו וכל העבודה שלו והעוצמה הזאת של אישון קטן כזה,	א' בראב :	125
שרוח אלוהים מדברת מפיו. אני זוכרת את התוצאות, גלויה, המילים	א' בראב :	126
המיוחדות, איך אנחנו קיבלנו אותן, באיזה התלהבות, ואחרים בבוז גדול ולא	א' בראב :	127
רצו להשתמש בהן. הוותיקים דווקא. החדשים כולם, העלייה השנייה קיבלה	א' בראב :	128
אותו, תכף קיבלה אותו. והוותיקים בקושי, הם עוד כתבו מכתבים, לרבינו זה	א' בראב :	129
וזה, עד מאו שונו [מאה שנה]. לא רצו לקבל את העברית החדשה.	א' בראדון :	130
את מדברת על היישוב הישן?	א' ראב :	131
	א' בראדון :	132
או על העלייה הראשונה?	א' ראב :	133
אני על כל היישוב הישן. היישוב הישן. והילדים הכריחו את ההורים לדבר	א' בראב :	134
עברית. אצלנו דיברו יידיש בהתחלה, אבל כשגדלנו היינו שלושה, היה שלושה	א' בראב :	135
אחים ואני, אז דיברנו עברית, רבנו בעברית, הכינו בעברית, רכבנו על סוסים	א' בראב :	136
בעברית, הכול בעברית.	א' בראדון :	137
האם פגשת את בן יהודה?	א' ראב :	138
לא, לא. הכרתי בן אחד, אהוד. היה לנו שני אנשים בפתח תקווה. והם נושאי	א' בראב :	139
הדגל, דגל של העברית. אחד היה שמו אלטרמן, מעין גנים, ואיזוס השען שהוא	א' בראב :	140
היה אחר כך איכר בנהלל. איזוס ואלטרמן, שני לוחמי עברית, מובהקים.	א' בראב :	140

ואלתרמן עוד היה מדבר עם ה'ע' ו'ח' השתדל לדבר עם הניב, כן. ורצה להלביש	141
את זה עלינו, לכפות את זה לנו ואנחנו לא רצינו לקבל את זה.	142
מה הוא היה, מורה?	א' בראדון : 143
לא, הוא היה איכר בעין גנים <במחלבה>, צ'ודק [תמהוני] גדול. דיברו יידיש,	א' ראב : 144
אבל העברית פרצה בבת אחת. ואז קמה אגודת תחייה בפתח תקווה, הצעירים	145
והצעירות התאחדו, התחילו לחפש מקומות חדשים ללכת לייסד מושבות	146
חדשות והלכו להרצל'יה חלק, ואז כבר זה נוסד בית ספר חקלאי שלימד בו צבי	147
דיזינדרוק. וזה היה גם כן אדם שהשפיע עליי הרבה מאוד. אלא מה? זה היה	148
רק של בנות. אחר כך איחדו את בתי הספר, בניס ובנות, ואבי הנאור הזה	149
והאוהב אותי כל כך החליט שאני עוזבת את בית הספר מפני שמערבבים עם	150
בח' עם נערים, ואני לא אלך. אני קורעת את שערותיי, תולשת עד היום! הייתי	151
בת שתיים-עשרה, שלושים-עשרה, הייתי צריכה ללמוד, והמוח רצה לעבוד.	152
"אני לא רוצה דוקטורים ואני לא רוצה מלומדים, אני רוצה איכרים, היא תתקן	153
את הגרביים של בעלה, תתחתן ותהיה איכרה ויהיו לה עשרה בנים". עכשיו אני	154
מברכת, הלוואי וזה היה ככה. אבל בכל זאת, נולדתי שונה מקטנות. נולדתי	155
שונה לגמרי, בלטתי, הייתה לי גם חיצוניות מיוחדת, לא יפה אבל מיוחדת.	156
הרבה שיער ארוך, עיניים ירוקות, גדולות, וירוקה מקדחת, רזה, וש'רה הרבה.	157
וחולמת, חלמנית.	158
אחר כך אני קיבלתי מורים מצוינים, אימא עשתה את זה, כי היא הייתה כמעט	159
אנאלפביתית והיא סבלה מאוד מזה שאבא היה משכיל והיא לא, והיא רצתה	160
לתקן את זה אצלי. אז קיבלתי מורים לצורפתית, וְלהיסטוריה, קיבלתי בבית	161
ולמדתי. הייתי כל כך סקרנית לכול. המוח ביקש עבודה, פשוט ביקש עבודה.	162
עכשיו אני אספר לך דבר, כשהייתי בת ארבע, עשיתי איזה דבר לא טוב, אני לא	163
זוכרת מה זה היה. ופל הילדים היה להם מקום, עונש, מקום שמעוֹנְשים, בשעה	164
שהם עשו דבר לא טוב, בלי יוצא מן הכלל. ארבעתנו. המרתף, היו זורקים אותנו	165
למרתף. אז אני במרתף. במרתף יש מערכת של גיגיות – גדולה, יותר קטנה,	166
יותר קטנה, יותר קטנה, ויש דוד אחד גדול שמרתיחים בו את הכביסה. זרקו	167
אותי ואני בכיתי. שם היו כל מיני דברים, איזה מוט, אני החזקתי מוט קצת	168
וצחקתי, פתאום נגעתי בגיגית והיא הוציאה צליל כל כך יפה, וחושך היה ב־	169
במרתף, וזה פתאום דיבר אליי, היה לי טוב עם הצליל הזה. התחלתי לזמזם	170
איזה שירה, לא שירה שאני יודעת, התחלתי לדפוק עם החזרון, זה היה חֲזָרָן.	171
על כל ה', הגיגיות עמדו ככה, בשורה, התחלתי לנגן עליהן, לשיר וללוות את	172
עצמי עם הגיגיות, עם המכות האלה, הדוד היה בס, השמיע איזה בס כזה. וכך	173
שרתי, שרתי ובכיתי, שרתי ובכיתי, ופתאום נפתחה הדלת ואבא חיבק אותי	174
בזרועותיו ושם אותי, הטיל אותי למיטה ושם אותי במיטה ואני נרדמתי.	175
במרתף בפניה היה גל של <<שיימס>>, ובתוכם היו הירחונים עתיקים שהם	176
כבר אז יצאו, יצאו באודסה, יצאו בלמברג, הייתה עברית בגולה. אז, שם היה	177

"הכנסת", זה היה כתב עת חודשי אני חושבת או שלוש־חודשי. ב"כנסת" אני	178
רואה שירים, יל"ג, יהודה לייב גורדון. אז אחרי הערב הזה, התחלתי לכַוֵּן זְמַר	179
לשירים של יל"ג. הייתי יורדת למרתף ושרה את השירים, לא קוראת אותם,	180
אני שרה אותם. עם קומפוזיטור. הייתי מוסיקלית מאוד, זה, זה נכון. גם ניגנתי	181
בכינור אחר כך. זה יש גם בשירה שלי. יש הרבה מוזיקה בשירה.	182
אני רוצה שוב, בכל זאת לחזור לדיזינדרוק. את נלחמת ונכנסת לבית הספר	183
לחקלאות. איך הוא נקרא? בית...	184
בית ספר חקלאי, זה היה בהנהלתו של דוקטור פיקהולץ, מווינה.	185
איפה זה היה?	186
זה היה בפתח תקוה.	187
והוא נפתח, מתי? ב'13, '14?	188
והוא נפתח אני חושבת ב... לפני שנסעתי לַדגניה, שלוש־עשרה.	189
אי' בראדון: '13.	190
אי' ראב: בערך כך.	191
אי' בראדון: והוא התנהל כולו בעברית?	192
כן. לא טובה, ה' יעקב רבינוביץ' הרצה ושעמם אותנו עד מוות, אתה יודע.	193
אי' בראדון: יעקב רבינוביץ' לימד שם.	194
אי' ראב: כן אבל יקר מאוד, יקר מאוד, אני אהבתי אותו.	195
אי' בראדון: מי עוד היה שם? אמרת צבי דיזינדרוק.	196
אי' ראב: היה דוקטור אייזנשטיין, זה אלדמע בציר. אבל היו לנו מורים של הגימנסיה	197
העברית, היו באים בערב, ללמד.	198
אי' בראדון: וכמה זמן למדת שם?	199
אי' ראב: שנתיים. ואז קרה המאורע הגדול בחיי. אני החלטתי שאני לא אשב בחברה	200
המנצלת הזאת בפתח תקוה ואראה איך הערבים עובדים ואלך מאיכר אחד	201
לשני, להטיף לו שייקח יהודים, אַנְקְלו [include, בצרפתית: כולל] בתוכם גם	202
אבא שלי, שלמרות שעבדו ערבים למדו כל גדולי הדור, עברו אצלנו. הרצפלד.	203
ר' בימיו הראשונים, בן גוריון. אני ראיתי לפידים לפניי. זה היה לפידים כמו	204
לפידים, האנשים האלה. ההטפה שלהם, הדיבור שלהם, אופן הַחֶזְקָה שלהם,	205
והעבודה, הייתה עבודת קודש וְפֶה איכרים דורשים עבודה יום־יומית. יש	206
התחרות עם ערבים. כל זה ביחד, זה היה איזה מן קומפלקס שלא יכולתי	207
לְשִׂאתו. ואני מחליטה, זאת אומרת לא לגמרי מחליטה, אבל אני נוסעת בחופש,	208
לטייל לגליל. הגליל זה היה החלום של העבודה העצמית, שם לא היו איכרים	209
ולא היה, לא היו בעיות. ושם הייתה רמה גדולה לכל מה שעשו.	210
אי' בראדון: מה זאת אומרת לא היו שם איכרים? [לא נשמע].	211
אי' ראב: לא היו איכרים שהעסיקו ערבים. עבדו, עבדו בעצמם.	212
אי' בראדון: אם כן, הלכת לגליל?	213
אי' ראב: הלכתי לגליל. והתקבלתי בַדגניה, ומרים בָרַץ קיבלה אותי ואמרה "אנחנו	214

מעוניינים שבני האיכרים יבואו לעבוד אצלנו". ואני הייתי תחת חסותה. זה,	215
אני לא רוצה להתפייט, אבל כשראיתי את הגליל, את הנוף הזה, בפעם	216
הראשונה גם פה היה בפתח תקווה, היה יפה והים, אני מאוד אהבתי. אבל	217
כשראיתי את הכינרת, והחרמון מרחוק, והעננים המשתקפים בתוך המים, כל	218
זה ביחד יצר בי איזה, איזה תשתית כזאת חזקה, תשתית, פשוט אני הרגשתי	219
איזה יסוד נכנס בי, נתמלאתי. נתמלאתי באיזה דבר. ואמרתי פה אני נשארתי.	220
אבל, אני לא נקלטתי שמה. האנשים היו בני שלושים, שלושים וחמש, ואני	221
הייתי בת ששעשרה. ואחר כך גם היה אינדיווידואליות חזקה מאוד. אני פחדתי	222
מהחיים, השיתוף הגדול הזה, אנשים שיש להם אינדיווידואליות חזקה הם	223
פחדים משיתוף, שלא, יפריעו להם, שלא יטשטשו אותם, יש איזה אנטגוניזם	224
בזה, יש איזה תהומות, זה שתי דרכים שונות מאוד, ורציתי ללמוד. זה אי אפשר	225
היה לעקור ממני. איזה צימאון דעת כזה. הם הרגישו שאני לא מתאימה. אז,	226
הם הכניסו אותי אל חנה מייזל, לבית הספר, כמו תלמידה. בפינרת, מה	227
שקבוצת כינרת עכשיו. ושם בדיוק היא רואה שאני פועלת חלשה מאוד, אני	228
קדחתי הרבה, היה לי המון מלריה. אבל היא רואה שאני לא כל כך פועלת טובה,	229
מה היא נותנת לי, איזה תפקיד? להקריא מתוך ירחון "המולדת" שאותו עורך	230
אזיי פיכמן, ושם יש הרבה דברים טובים ואני מקריאה אותם להפליא. אז יש	231
לי כבר כמעט תפקיד. המורה לעברית היא רחל כצנלסון.	232
	233
אני נותן סמינריון על תהליכי לשון במדוברת בהשתקפותם בלשון הספרות. איך	234 א' בראדון :
את רואה את הדברים האלה?	235
ראשית כול יש לי אנטגוניזם גדול מאוד לעברית של עכשיו. אני אומרת את זה	236 א' ראב :
בגלוי. אני לא מבינה אותם, אפילו פה הם עושים שגיאות, בטלוויזיה הם עושים	237
שגיאות, דקדוקיות, נמבטאיות.	238
שפה יפה העברית, היא יפה. כל מילה יפה. כל מילה יש לה שורשים. אבל בלשון	239
החדשה, בתהליך החדש של המודרניזם, יחד עם זה התהוו דברים שהם	240
דקדנטיים בתכלית, לדעתי. ירידה מ' משפה ארכאית. טוב, היא לא יכולה	241
להישאר ארכאית. אבל לטשטש אותה במידה כזאת שהיא איזה אספרנטו,	242
איזה מין אני יודעת מה, איזה מין דבר דל כזה. היא שפה דלה. אני לוקחת ספר,	243
אקח דף משחם ואקח דף ממוסינזון ואקח דף, אפילו ממגד, אני לא אוכל לזהות	244
אותם.	245
	246 א' בראדון : [לא נשמע] אהרון מגד.
אהרון מגד. לא אוכל לזהות אותם, את אופיו של כל אחד. ואני מזהה, אני	247 א' ראב :
אקספרט בדברים האלה.	248
ואלה נראים לך כולם כאחד.	249 א' בראדון :
איזה טשטוש, איזה... איזה שיתוף, שיתוף שטחי, פופולריות שטחית כזאת.	250 א' ראב :
וזה לא סלנג, סלנג יש לו יש לו ריח, יש לו טעם. אידיש למשל, אידיש, אידיש	251

הלוא זה סלנג בעצם. כולו זה שפה של סלנג, אז יש לה יש לה טעם, יש לה ריח	252
ויש לה אנקדוטות שונות ויש לה, יש לה פרצוף. לשפה של היום אין פרצוף. אני	253
מאוד מיואשת מהשפה שהולכת ושוקעת, הולכת ושוקעת.	254
לשון הדיבור או לשון הסיפור?	255
לשון הספרות. לשון הדיבור מילא, אני לא מבינה מה שהם מדברים [ממלמלת]	256
א' ר"ב:	257
זה יוצא מן שטף כזה. המילים יפות, תחזיק אותן רגע בפה! וזה אנשי טלוויזיה,	258
איך הם מדברים? אני לא תופסת את השפה. זה מתחלק לי מעל האוזניים! זה	259
לא עברית! לא קשר המילים, לא המשפט. אינני יודעת, זה אנדרלמוסיה.	260
א' בראדון:	261
ובאיזו מידה את רואה את השתקפותה של התופעה הזאת במדוברת, השתקפותה בספרותית?	262
א' ר"ב:	263
השפה העברית היא גרעינית מאוד והיא כל כך יפה. וכל מילה יש לה משקל, ואני שומעת את ההדים הרחוקים מאוד שמנהלים בה, אתה יודע, אני שומעת	264
הרבה הדים בכל מילה, בי חיה עוד הרגשית של ה' של השפה הזאת. חוויה של	265
הראשית, כן, אני מרגישה את זה. וכואב לי כש' כשמקלקלים את זה. פשוט אני	266
זה משגע אותי.	267
א' בראדון:	268
מי הדוגמה הטובה שלך לגבי היצירה העברית?	269
א' ר"ב:	270
אל"ף, צדי"ק, גימ"ל.	271
אורי צבי גרינברג?	272
א' בראדון:	273
=אורי צבי גרינברג כן, משורר גדול, נפש גדולה, זיקה גדולה לעם, זיקה גדולה	274
לתבל כולה, לאנושות כולה. "סלע עיטם", זה דבר עולמי כללי. גם הלשון	275
מדהימה, מדהימה. הוא מדהים, הוא גדול, הוא מדהים.	276
א' בראדון:	277
ומי עוד, מי עוד נראה לך גדול מבחינת הלשון?	278
א' ר"ב:	279
עגנון כמובן, אבל באופן שלו. אני מקבלת את זה. אני לא אוהבת את זה כל כך,	280
אני מכבדת אותו, אני יודעת יכולה להעריך את גודלו.	281
א' בראדון:	282
אגב, גם את קיבלת פרסים שונים.	283
א' ר"ב:	284
אני קְמוּבֵן זכיתי ב' בייחוד שיש בי, יש בי ייחוד גדול, אין עוד אחת כמוני.	285
א' בראדון:	
נכון, במה הייחוד?	
א' ר"ב:	
הייחוד? זה שאני ילידת הארץ, ושאני הרגשתי את הדברים האלה באופן חזק	
מאוד ופרימיטיבי מאוד. אני בעצמי חזקה. אבסולוטית בכל דבר.	
א' בראדון:	
מה היית רואה כמקור הראשוני שלך?	
א' ר"ב:	
תנ"ך, תנ"ך, תנ"ך ותנ"ך ועוד הפעם. הרי זה שירה, ישעיהו, זה שירה גדולה.	
א' בראדון:	
את הוגה הרבה בתנ"ך?	
א' ר"ב:	
אני הוגה. זה היה לי כל כך קרוב, אני אף פעם לא הייתי בגלות, אני נולדתי פה	
לפני 3000 שנה כאשר נוצר התנ"ך.	